

**Stanisław
Czosnowski**

**KRÁČAJÚCA
SMRŤ**

EUROPA

hororová fantastika o rôznych
podobách smrti

Stanisław Czosnowski

EUROPA

This publication has been supported
by the ©POLAND Translation Program

Vydanie publikácie z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

u. fond
na podporu
umenia

Stanisław Czosnowski *Krąćąjąca smrt*

Z poľského originálu Stanisław Czosnowski *Idęca śmierć*
preložil a doslov napísal © Tomáš Horváth 2025

Redakčná úprava © Martin Plch 2025

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2025 **bee&honey**

Ako tridsiaty šiesty zväzok edície Renfield
vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2025

Korektúry Miroslava Kitková a Martin Plch

Prvé slovenské vydanie

Počet strán 120

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2025

Tlač – Tlačiareň TBB, Banská Bystrica, BN: 148878/01

www.vydavatelstvo-europa.sk
objednavky@vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-8237-042-6

KRÁČAJÚCA SMRŤ

Penfield

Zväzok 36

Z JEDNÉHO BREHU NA DRUHÝ

I

Bol vyneseny rozsudok smrti.

Odsúdeného odviekli do cely a dvere sa zabuchli.

Vydýchol si.

Zopár ráz sa prešiel po svojej kletke, zastavil sa pred úzkou štrbinou okna a pozrel na zdrap neba.

– Zajtra o takomto čase už nebudem, – šepol.

No zároveň cítil, že je to klamstvo. Pocit svojej vlastnej nezničiteľnosti, nepretržitosti trvania, ho naplnil slastnou istotou. Priateľsky sa usmial na blankytnú atlasovú látku neba aj na hrdzavé mreže svojho okna. Opäť sa prešiel po cele a potom sa unavený natiahol na priči.

Dlhší čas nevedel skrotiť myšlienky. Množstvo obrazov a spomienok sa mu násilne tislo pred zrak – neusporiadane, chaoticky. Bezvýznamné útržky raného detstva, odtrhnuté fragmenty neskorších zážitkov, tváre blízke i neznáme, nijako spolu nesúvisiace obrazy sa prelínali ako dve fotografie na jednom negatíve.

Najčastejšie sa mu vynárala tvár matky. Inštinktívne vycítil, že je to vnútorná práca podvedomia, smerujúca k tomu, aby vyvolala citovú reakciu na vyneseny rozsudok. A práve toho sa obával najviac. Premohol sa teda, odstránil zo svojho zorného poľa všetko, čo hovorilo o minulosti, ktorá zomrela a snažil sa myšlienkami naviazať na to, čo ho čaká.

So smrťou sa zmieril počas rokov vojny, v ktorých smrť býva vojakovi milenkou. Toľkokrát sa s ňou

zahrával, keď hodil život na miskú váh rizika a hazardu, hľadel jej smelo do očí a vyzýval ju na súboj. No nikdy nevedel, kedy nadíde jej hodina. Bola mu rovnako blízka, ako aj vzdialená.

Teraz vedel: zajtra o štvrtej ráno.

Zdvihol sa v ňom nepokoj. Zo samotného dna srdca sa v ňom začal zdvíhať žiaľ za životom. Zatúžil byť ešte raz v živote slobodný, tak ako všetci ľudia. Uvidieť slnko, zelený šumiaci les, lúku plnú kvetov. Ešte raz sa usadiť v rodinnom kruhu, nadýchnuť sa čistého šťastia, ešte raz môcť aspoň na okamih slobodne myslieť, pracovať, milovať, žiť. Pred očami, ktoré mu zaliali slzy, sa mu opäť zjavili tváre blízkych osôb. Každým nervom pociťoval ich zúfalstvo. Keď na to pomyslel, musel napnúť všetky sily, aby premohol kvílenie od bolesti a zároveň si – ako absolútny ironik – uvedomoval, že dojímanie sa za života osudom tých, ktorí nás budú oplakávať po smrti, je len pokrytectvom pudu sebazáchovy.

Ako zlé psy naňho zaútočili oneskorené výčitky – za premárnený čas, za všetko, čo mohol dosiahnuť a neaplnil. A zdalo sa mu, že ak by práve teraz mohol žiť, dokázal by všetko napraviť v priebehu jedného mesiaca a odčiniť dokonca aj tie najdrobnejšie previnenia, ktoré teraz neľútostná vlna spomienok vyvrhovala na breh vedomia. Tieto previnenia koniec koncov nezveličoval, no spomienka na ne bola preňho práve teraz ťažká a nepríjemná, hoci si sám pred sebou za všetko dával rozhrášenie a každý svoj krok pochopil na základe podmienok, ktoré ho vyvolali.

Nebál sa zodpovednosti. Síce sa na okamih jeho myšlienky uberali vyjazdenými koľajami predstáv o pekle,

ktoré mu vštepili v detstve, ale s úsmevom ich bagatelizoval. Udivila ho len sila myšlienkového zlozvyku. Nemal obavy z hrôzy zajtrajška, ale zdvíhala sa v ňom márna vzbura proti smrti vnútenej násilím, proti legalizácii najohyzdnejšieho zločinu, akým je odňatie života. Strašná nebola preňho ani tak smrť, ako skôr pocit úplnej bezmocnosti voči zákonom a ľudom, v ktorých rukách bol hračkou. Zobrali mu slobodu a vôľu, slobodu konať, možnosť rozhodovať o sebe samom, spravili z neho vec, ktorú si prehadzujú z jedného miesta na druhé a do vôle si ňou disponujú. V mene pokrytekých zákonov a zásad bolo rozhodnuté odňať mu život. A urobia to vtedy a tak, ako budú chcieť.

Táto myšlienka ho popálila ako živý oheň. Zmocnil sa ho hnev.

Otvoril oči. Cela sa už hrúžila do hustej temnoty. Muselo ubehnúť niekoľko hodín, odkedy takto ležal, keďže si nevšimol nadchádzajúci večer ani príchod zriadenca, ktorý postavil na stolík misku s jedlom. S odporom odvrátil zrak od uschnutej glazúry tuku a stuhnutých zvyškov mäsa.

Oťažené viečka mu opäť klesli.

Myšlienka o vlastnej bezmocnosti bola okamžite späť. Úslužná predstavivosť začala rozvíjať panorámu skorého vykonania rozsudku. Vo vedomí sa mu čoraz zreteľnejšie formovala túžba, aby svojich tyranov oblafoľ, zobral im tú rozkoš mučiť ho, s krvilačnou zvedavosťou sledovať stopy, ktoré strach zo smrti gravíruje do tváří odsúdencov. S potešením myslel na to, aké by bolo ich rozčarovanie, keby na svitaní vošli do cely a našli už len jeho studenú mŕtvolu.

Jeho pomsta by bola kolosálna.

Nadchol sa tou myšlienkou a tešil sa z nej. Celkom objektívne sa pre ňu zanietil, akoby tu nešlo oňho, o jeho život, ale o dokonalý žart. V myšlienkach dlho márne vyberal spôsoby a prostriedky. Nemal ani zbraň, ani jed, ani žiadne nástroje. Drevená lyžica v stuhnutej polievke, sklená tabuľa v okienku za dvojitou mrežou či šnúra zmotaná z väzenskej bielizne – to je všetko, čím mohol disponovať. Zvažoval jeden detail za druhým a hútal o každom novom nápade – mal čas. Prostriedky sa mu zdali byť značne obmedzené, ba priam nedostačujúce. Preto dlho váhal, kým sa rozhodol.

No ešte vyčkával – mal čas do svitania.

Naznak natiahnutý na prični ležal takto už zopár hodín, pričom nezmenil polohu. Ruky mal prekrížené na hrudi, oči zatvorené. Telo od dlhej nehybnosti oťaželo, údy sa neochotne podriaďovali príkazom vôle, viečka sa zdvíhali len s námahou.

Bolo mu zima.

Pohol sa na lôžku a s údivom zistil, že mu ten pohyb robí námahu. To bol podnet na premýšľanie.

Spomenul si, že podobný pocit mával počas seáns, vždy, keď upadol do hypnotického spánku. A neskôr si spomenul na teórie a hypotézy, čo rad radom čítal a počúval, o existencii astrálneho tela, ktoré sa po smrti, ako aj počas normálneho i hypnotického spánku oslobodzuje od materiálneho obalu.

Odrazu mu v mozgu svitla myšlienka.

Až mu zabehlo od prílevu radosti: Ach, kiežby!

Začal to skúšať. Natiahol sa teda ešte pohodlnejšie, ruky si položil pozdĺž tela, oči hermeticky zatvoril. Dal dychu pravidelné a rytmické tempo. No ťažisko príprav ležalo v jeho vnútri. Chcel úplne prestať myslieť a začať

iba chcieť, chcieť s takou imperatívnou silou, aby prispôbil živel života príkazu vôle.

Myšlienky spočiatku nechceli ustúpiť. Škriatok vnútorného vzdoru ich čoraz hromadnejšie hnal do arény vedomia. No neustúpil. Odpudzoval ich od seba s takou horlivou vôľou, že samotná vyčerpanosť tým vnútorným bojom oslabila intenzitu fantázie. Prestali sa mu vnucovať jasne formulované myšlienky – namiesto toho sa v beztvarych chumáčoch rozplývali v ničote.

Vtedy sa sústredil v sebe samom ako pri príprave na strašný skok a všetky sily ducha a vôle zhromaždil ako v šošovke v jednom mohutnom úsilí.

Chcem!

A takto zotrval.

Istý čas cítil v chodidlách obvyklý ľudský chlad. Prsty na nohách mu skrehli a zdalo sa, že vlna prenikavého chladu siaha až po kolená. Tuhli mu aj prsty na rukách. Neskôr sa mu zdalo, že pociťuje aj vonkajší závan, akoby prievan cez nedovreté dvere, ktorý ho skrz naskrz preniká jemnou triaškou. Chlad mu prenikol už aj jabĺčkami kolien, prúdil mu pozdĺž bedier a presúval sa od zápästí k laktom. Krv z údov odtekala k srdcu a cítil ju všetku v hrudnom koši, ako sa tam beznádejne túla, aby po chvíli ako na úteku vychrstla horúcu vlnu do hlavy, začala pulzovať v spánkoch a šumela mu v ušiach. No s vpádom krvi do mozgu sa v ňom už nerodila žiadna postranná myšlienka, iba nezlomne pretrvával ten tvrdý absolútny a radostný príkaz vôle:

Chcem!

Myslel len na to, že chce. A strašne chcel, vrúcne a úprimne. Naozaj v ňom nebol ani tieň podvedomého pokrytectva vo vzťahu k svojej vlastnej vôli.

Chcel.

Na ubolených očiach mu ležali ťažké železné pláty viečok a gniavili očné gule. Pod tým obrovským tlakom mu pred zreničkami vytryskovali červené a fialové rakety alebo vybiehali svetelné gule, ktoré tancovali, akoby si ich pohadzovala majstrovská ruka žongléra.

Čas plynul v ťažkých kvapkách.

Mrazivý chlad mu už zachvátil celé nohy, bedrá, stehná až po pás, rýchlo sa plazil k bruchu a od lakt'ov sa presúval k ramenám. No nebol to už chlad, ale desivý mráz, ktorý praskal v kostiach, prenikal do špiku kostí. A od ramien k nohám mu prúdil chlad, jemná zimnica mu tisícmi nožičiek prebiehala po krížoch.

V istom okamihu sa pokúsil pohnúť nohou, ale noha sa nepohla.

Chcel zdvihnúť ruku, no nepočúvla. Vtedy sa ho zmocnil neľudský strach. Uvedomil si, že je iba živým vedomím a živým trupom, ktorému už odpadli mŕtve končatiny. Chcel skríknúť, ale aj hlas sa mu zadrhol v hrtane do chrapľavého uzla a len jeho dych, ešte stále rovnomerný, rytmický, prešiel do hvízdavého chrapotu. Záchvat zdesenia však netrval dlho. Napriek všetkému ho potlačil neodvolateľným:

Chcem.

Potom sa ho začala zmocňovať akási slastná ospalosť. Chlad mu už prenikal do brucha a čriev a zhora sa šírila po hrudi a šiji. Čoraz rýchlejšie sa posúval k srdcu, ktoré akoby už netĺklo o tvrdú dosku hrudného koša, ale ani čo by sa zmietalo v uzde mäkkej hodvábanej šatky. Chlad sa šírila čoraz rýchlejšie a rýchlejšie a krv, ktorá pred ním utekala, sa hrnula do hlavy, ktorú spájala so srdcom len tenkou struhou.

A nadišiel okamih, keď sa cítil byť už len hlavou a srdcom. Zdalo sa mu, že sa hlava pod náporom krvi rozrastá do rozmerov obrovitánskeho balóna, pri ktorom na konci nitky viselo malé, no živé a pulzujúce srdce. Zvyšok tela nepocíťoval, akoby sa roztopilo. Bol živou hlavou a živým srdcom. Už nemohol sformulovať inú myšlienku a túžbu okrem tvrdošíjného, maniackeho:

Chcem.

Dokonca ani nespozoroval, kedy jeho hvízdavý dych začal tíchnuť, slabnúť, zanikať. Cítil len, že sa v ňom odohráva akési nevyspytateľné tajomstvo, že sa vnútorne rozdvojuje, štiepi, vylučuje sa sám zo seba. Všetku moc, akú ešte mal, privolal na pomoc a roniac krvavý pot začal vytláčať seba samého zo svojej formy, pomáhať dielu, aby sa dokonalo. Srdcu bolo v hodvábnom hniezdočku čoraz ťažšie a už ho chlad jemne bodal ľadovými ihličkami.

Odrazu sa mu očiach rozžiaril taký oslepujúci jas, akoby mu preťali zrakové nervy, srdce prebodlo krátko pichnutie bolesti; nitka, čo ho spájala s mozgom, sa pretrhla – a zdalo sa mu, že jeho obrovská, krvou napuchnutá hlava ako detský balónik, čo sa odtrhol zo šnúrky, ľahko a nesmierne rýchlo stúpa a letí, letí, letí...

Ani na okamih ho neopustil pocit trvania, len jasnosť vedomia sa zahmlila ako obločná tabuľa od výdychu. Hoci ju nezískal späť, odrazu spozoroval, že stojí pri vlastnom lôžku, skláňa sa nad sebou a hľadá do svojej vlastnej tváre, žltej ako vosk.

II

Všetky pojmy vyskočili z pántov, akoby ich vypáčila akási tajomná sila, nitky pamäti sa spretrhali a pomotali, všetky obrazy sa zotreli z fotografických dosiek spomienok.

Nepociťoval nič, po ničom netúžil.

Z vedomia mu zostal len hmlistý pocit existencie, čosi ako odozva zvieracieho inštinktu. Vedel, že je, a to mu stačilo, hoci nevedel ani kde je, ani čo je. Videl svoju vlastnú mŕtvolu ako tuhne na posteli a cítil, že je to on sám. Nemohol sa však zamyslieť nad tým, aká je spojitosť medzi ním a tým telom, hoci nejasne pociťoval svoju závislosť od neho. Všetko vnímal zrakovo, ale úplne ináč než očami, lebo to bolo také, ako keď človek vidí obrazy v spomienke.

Napriek úplnému zániku inteligencie pociťoval záblesky zahmleného vedomia, že v jeho bytí nastala veľká zmena, len nemohol vystihnúť, v čom spočíva.

Zabudol, že žil – nevedel, že zomrel.

Pretrvával pri mŕtvom tele ľahostajný, bezmyšlienkovito, prikovaný k nemu jemnými lúčmi, ktoré vyžarovali z hlavy nebožtíka a cez ústa.

Na svitaní sa cela zaplnila ľuďmi.

Lekár skonštatoval, že odsúdený zomrel.

Keď k mŕtvemu telu pustili matku, zakúsil prvý otras. Jej vzlyk v ňom spustil akési slabé citové reflexy. Pociťil, že medzi ním a tou bytosťou jestvuje nejaký vzťah, priťahoval ho k nej akýsi vnútorný príkaz a jej slzy boli preňho neznesiteľne ťaživé. Inštinkt, ktorý to mal na svedomí, bol ten istý, ktorým sa riadi nemluvňa, keď k matke natáhuje rúčky.

Ten citový otras bol prelomovým momentom v jeho novom bytí. Záblesk pocitu spolupatričnosti s matkou ho vyslobodil z temnôt toho najčernejšieho nevedomia. V slabo sa prebúdajúcej pamäti sa začínali črtat' hmlisté fragmenty spomienok vytrhnuté zo súvislostí.

Pred očami sa mu zjavili dva obrazy minulosti prežitej nevedno kde a kedy. Uvidel sa, ako je mladým talianskym kňazom, spievajúcim v kaplnke s lomenými gotickými oblúkmi vo Ferrare, a videl sa tiež, keď ako poľský kadet počas sprisahaneckej noci Novembrového povstania išiel dobýjať Belweder.*

Obrovské časové medzery medzi týmito obrazmi, pred nimi aj po nich, vyplňala temnota. Daromne sa prebúdzať úsvit vedomia, keď sa usiloval zistiť, čo bolo predtým, čo potom a aký je vzťah medzi ním a tými obrazmi. Márne sa snažil určiť, kým je v tomto okamihu, iba cítil, že to on sám bol tým kňazom aj tým kadetom. Neschopnosť rekonštruovať spomienky, určiť ich poriadok a súvislosť, to, že mu boli z mysle vytrhnuté zákklady pozemskej logiky a príčinnosti, ako aj nezvyk na nové pravidlá v ňom znásobili utrpenie, vďaka ktorému po čase získal celostné posmrtné vedomie.

Keď nadišiel čas pohrebu a rakvu vynášali na cintorín, neodolateľná nutnosť mu prikázala, aby sa vznášal za ňou. Nešiel, keďže nevykonával žiadne pohyby, ale pomaly sa presúval za telom, s ktorým si vytvoril taký

* Novembrové povstanie – poľské národné povstanie proti Ruskému impériu, ktoré vypuklo v noci z 29. na 30. novembra 1830. Útok na Belweder bol pokusom skupiny civilných povstalcov zajať alebo zabiť ruské knieža Konstantina Romana, vojenského gubernátora Poľského kráľovstva. *Novembrová noc* (1904) je aj dráma Stanisława Wyspiańskiego s tematikou prvých hodín povstania. (Pozn. prekl.)

vzťah ako medzi železnými pilinami a magnetom. Dialo sa to mimo sféry jeho vôle a vedomia.

A zostal tam medzi chvejúcimi sa zelenými stromami na cintoríne nad čerstvo navršenou mohylou, ku ktorej sa pritisla sivá hlava matky.

Tá matkina bolesť ho podnecovala k činu. Bola mu impulzom, aby zo seba striasol apatiu a bezmyšlienkovitosť, šklbala útržkami strún zaniknutých citov, prebúdzala myseľ. A tak si pod vplyvom novej vlny utrpenia s neslýchanou námahou sformuloval pojem, že to je matka. Tento objav ho potešil, hoci nemohol pochopiť, ako sa to stalo, že jeho matkou je táto žena, ani nechápal, či je matka to je – talianskeho kňaza alebo dobyvateľa Belwederu? A keď odchádzala k bráne cintorína, rád by išiel za ňou, no nepustila ho reťaz tela spočívajúceho už pod zemou.

Zostal.

Ľahostajný voči všetkému, bez myšlienok, bez uvedomenia si svojho vlastného stavu, zmietaný víchrom spomienok nezlúčených v jednom celku – nešťastný ľudský duch, ktorý prežíval najtragickejšie obdobie detstva smrti.

Na zemi živých medzitým plynul čas. Preňho však nebolo dní ani nocí, hodín ani stáročí. Neexistoval pojem, pocit ani spomienka času.

Zákonom času však podliehalo jeho mŕtve telo – rozkladalo sa.

Postupne, ako hmota podliehala rozkladu a prechádzala do iných foriem, rozvoľňovali sa putá medzi ním a hmotou, praskali oné jemné nite, ktoré ho držali na uzde. Magnet stratil svoju moc. A čím väčšími sa stával nezávislým od hmoty, tým širším sa stával svet jeho

dojmov. S tým, ako narastala jeho emancipácia od pozemskej moci, začali sa vynárať stále nové obrazy pradávných spomienok. Síce sa ešte neusporadúvali do reťazca logických udalostí, ich poradie nevytvárало celok, boli ako rozsypané kamienky mozaiky, no poskytovali už myslí výdatnú živnú pôdu a boli schodmi, po ktorých sa namáhavo predieral k vedomiu.

V spomienke sa mnoho ráz videl ako dieťa aj ako starec, kňaz aj vojak, rybár i zákonodarca. Obrazy zemí a miest, tisícero mien a tvárí sa mu tisli do pamäti a o všetkých vedel, že ich poznal a videl – a teraz ich vníma znovu, len nevie, skadiaľ sa vzali, ako ich spojiť a zlúčiť so sebou samým.

Hlavne jeden obraz sa mu častejšie ako iné vracal pred oči a bol zreteľnejší než ostatné. Bezvýznamná spomienka veľmi dávneho výletu k moru. Pamätal si podivnú náladu, aká sa ho zmocnila, keď hľadel na blankyt tichých vln a pomalé klesanie zapadajúceho slnka. Tá spomienka mu kedysi bola drahá a teraz po nej opätovne zatúžil. A svoju túžbu zafarbil takou intenzívnou vôľou, že sa pred ním otvorila belasá plocha vôd a červeň slnka a on sa vskutku uvidel na lodi počas tichého letného západu slnka.

V nemom pohrúžení sa tým obrazom opájal, keď mu nejaká nečakaná asociácia pripomenula matku. Vtedy po druhý raz po niečom zatúžil. Zatúžil ju vidieť – a tu sa odrazu ocitol v dobre známej izbe, kde uzrel matku kľáčiacu pred portrétom ozdobeným krepovými stuhami.

Spoznal ho: bol to jeho vlastný portrét.

Tieto dva zážitky ho vnútorne obohatili a intenzívne ho posunuli vo vývoji dopredu. Naučil sa znovu túžiť